

QUINTA GUERRA.

EXISTANÇ' DOUE.

Vani autem sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei : et de his que videntur bona, non poterunt intelligere eam que est, Sap. 13.

Biscoas pobl civiliset, nemet ar Francisien,
N'en devoa imaginet ober d'an dud tremen
Hep nep seurt Religion, hac o fersuadi
Eo ingal caret Doue pe dont d'en outragi.

Nemet en Franç na glèver langach tud reneet,
Brutal avoalc'h da gredi ne zeus Doue abet :
Corf hac ene, emezo, e varver assambles ;
Evit an innoçantet eo grèt ar gristenes.

Eun den savet er seol-ze, a lazo hep remors
E dad, e vam, e vignon, pa zeo güir ne ra fors.
Neus barados, nac ifern, na vertu, na dever ;
Ne chommo crim e zilac'h, na torfet da ober.

Ne vo qen eus en derc'hel nemet Droajou an Den,
Decrejou impuisant, ordonnanceou payen,
Grèt gant tud hep qalite falloch tud egueta ;
Mar guell euzat e grimou, ne risq eta netra.

Da refuti blasfèmon eur seurt huguodet,
N'en deo qet ret, va brois, mont da glasq doctoret :
Ar sans-cömmun a lavar d'an oll eus un Doue,
Ha consciang peb-hini a brouv eus un ene.

D'abord, en qement contre na bro zo habitet,
Ellec'h ma poaz an donder, ellec'h ma frim bepret,
Etouez an dud sovacha e veler gousoande
Eun anaoudeguez benac deus an Divinite.

An dud a goll er bed-mà sonj eus a guement zo ;
Varia ra o langach, chench a reont a vrò,
Ha dishanaout o ferc'hen memes, gant an amzer ;
Mes biscoas n'o deus gallet dishanav eur c'hrouer.

Mont a ras deus o memor meur a vuionez all ;
Abred e voe negliget meur a vertu moral ;
Mes e qet ha ma chommas tam sqiant en o fenn,
Biscoas an Divinite na voe ancouët a grean.

Evit güir, ar bayonet ne vouient qet a sur
Ne zeus nemet un Doue, hac eo eur speret pur ;
Sot avoalc'h e voent memes, qat tremen hep hini,
D'er multiplia, siouas, ha d'en diliguri.

Ma vijent bet er greden eus eur seurt tromplèson,
E vijent bet aitantif rae langach ar rason ;
Ounà, pa gomz eaz Doue, a lavar c'hoas ouc'hepen
Ne zeus effectivaant nemet unan hep-pe.

25

Nan, ne zeus nemet unan, na ne ouffe beza ;
Ar re a vez en tuont, na vent mad da netra ;
Rac Doue, dre e natur, pa zeo oll buissant,
Qement a rayo unan evel a rae cant.

Daou Doue indepandant a rayo labour fall,
Rac unan a ell dispen ar pez a ray eun all ;
Ha ma na ellont ober manna, hep en em selaou,
Int, en o farticulier, impaissant o daou.

An neb a lavar Doue, a lavar dre eno
An hini zo infinit en perfectionou ;
Or, e guenta privilach eo beza heb e bar :
Ne zeus-ta nemet unan en en hac en douar.

Eur vez eo dèc'h, va brois, exija digano
Prouvi dèc'h eus un Doue, rac ar bed oll, nos-do
A bubli e c'hraudeurion : an traou insansipla
Selèroc'h eguet a rin-me a gomz dèc'h anezà.

Digorit levr an natur ha tollit ho sellou
Var an oll grouadurien : O pebes burzudou !
Pebes gallout infinit en e oberianç !
Pebes art ! pebes furnes ! savanta Providanc !

Impossibl eo niveri ped espeç differant
A nij, a neu, a vale, a remu hac a zant ;
Hep conta millionou, pere zo destinet
Da brodui, da zivoan, heb beza animet.

Piou a ouffe explica penos na pez fèçon
E ve formet ar c'horfou dre generation,
Na penos, ispicial, ce'h erru ar myster,
Ma ve pe mal, pe femel, ar frouez a goncerver.

3

26

Eur sqiant digoncevapl eo a rene présida
D'an traou-ze, rac an natur ne voar qet petra ra ;
Pe mar e deus eur speret da réi dei selèrijen,
Ar speret-se eo memes an Doue a glasqen.

Peb grouadur zo formet gant an dimansion
A dere deus e natur ha deus e fonction,
Propr d'en em multipla, capapl d'en em divoal,
Evit ornamaut ar bed hac an urz general.

Beza zo var an douar nombr a grouadurien,
A zo mil gñec'h biannoc'h eguet eur fubuen,
O deus mellou, goaziet, penn ha treid peb-unan,
Aliessoc'h a ezel eguet an olifan.

Etoues ar memes espeç hac ar memes natur,
Ne gaffac'h qet goucoude hanval daou grouadur :
An eil zo deus eguile anavezet bepret,
Hac oll, fèçon pe fèçon, int differanciet.

Ne zeus hini anezo a ve crouet en vèn :
Peb-hini, en e fèçon, a zo util d'an den :
Darn evit en exerci, dara evit e vezur,
Darn all evit e zicour, darn all d'e blijadur.

Ar marc'h na drein an arar, ar vioc'h ne ro amann,
Al lapousset na c'hòront, ne ra mel ar güenan,
Ne zeus gloan var an dénved, na trevat er parcou
Nemet evit fournissa d'an den e ezomou.

Peb amzer ha peb sèson, an eil var-lec'h eben,
A erru, hep varia, da recrei au den ;
Hac evel da ua Doue, peb-hini en deus c'hoant
Da réi dezàn eun tribut ha da oâr e bresant.

27

Ar fleur, en nevez-amzer, a goude o ezañ,
An hân, prodig a vadou, a ofr en abondañ
Victimou var e auter, qen n'an den alafin
An cost da rei ar bara, hac ar gouân ar guin.

An tân a brodu dezân sclêrijen ha tomder,
An avel en rafrechis, an dour en dizalter,
An ear a form e aelan, ha d'e vagadurez
Ar môr a ro e besqet, hac an douar e frouez.

Pebes generosite er gro-adurien all
An den, siousas, e-unan a zo cri ha gadal,
Ne avis qet, an ingratl examina memes
A belec'h a teu dezân eur seurt pinvidiguez.

An eol a bign hep mintin er volz celestiel,
Da zispañ ar sclêrijen d'ar bed universel.
Difun, sav diouc'h da vele, den mortel, emezâ,
An deiz zo grêt d'al labour; ret eo gounit bara.

Me a meus anavezet da raç ha da ligue;
N'en dout qet eus a voelloc'h condition eguete;
Ar re-ze a labour. Perac n'er rit-te qet?
Me meus tro'r bed da ober, ha n'en em glêmân qet.

Me ro ar fleur d'ar prajou hac o deillou d'ar goo,
Me ra d'an ed qellida, d'ar frouez beza dare;
Va zellou a rent fertil ha joaüs an natur:
El lec'h ma veli ezom, rent ivez plijadur.

Bep mintin e tigorân, evel eur marc'hadour,
Ar stal vras eus ar bed-mân dre va fales a aour;
Choas, qemer, me ro gratis; mes souj trugarecât
An hini zo dreist-oun-me, da Autrou ha da Dad.

28

Al loar, hep abardaevéz, gant e bisach arc'hant,
Qen caer hac ar berlezen ctouez mil diamant,
A ra cessi ar vacarm a labouion an de,
Evit rei plag d'ar repos ha d'an dranqilite.

Disqüis, emei, va mignon, ha qemer da repos,
En dro da ty me veillo bremân epad an eos;
Ha mar renqes, dre valeur, interrompi da us,
Ha mont en hent adarre, me vo da gompagnun.

An eol a renq e-unan brilla epad an de;
Troubli rai da zaoulagad, ma selles outân re;
Mes, me zo graciussoc'h: mar gra did plijadur,
Ëc'h elles, hep accidant, contempli va figur.

Va sclêrijen zo commod. Na meus avi ebet
Evit güelet o luiya endro dia ar stered;
Betec ar preôn-goulaouyer a lezân da sqeudi;
Divoal, evel a rân-me, da goncev jalousi.

An astrou all zo sqignet dre bévar c'horn an êe
Evel goulaou alumet, pa ve tec'het an de,
Da zisqüel d'ar merdead e roujou er môr don,
Ma ello mont, hep danjer, d'e zestination.

Ravisset en em gavân, o velet mouvamant
Hac equiliber an astrou ebars er firmamant.
Abaoue ma zint crouet, hep cessi eur moment,
Peb-hini a ra e dro, ha dre eur memes hent.

Ma teuffent d'en em stoca ha d'en em arrêti,
Ma vanqfe eur vecl memes an deiz da c'houlaoüi,
Pebes trubuil en natur! pebes confusion!

29

Eur miracl cunctuel eo gñelet ar bed-mà
O chom en e bes picol, hep crevi, na frailla,
Hac én formet goucoude a bèvar clemant
A ra an eil d'eguile brezel incessamant.

Ruilla a ra an astrou, hep coeza diouz an êc;
Ar môr, gant e reversi, a chom en e vele,
An douar ferm a rezist d'an avel o c'hoeza,
Hac an tân cuzet dre oll a chom hep flamina.

Ma coefe eur stereden, ar bed oll ve fraillet;
An tân, ma teufe d'achap, an oll vo ambrâset;
Lounqet ar vrô, ma teufe ar môr d'en em dirol,
Hac an ear, ma ve tevoc'h, cetu mouguet an oll.

Labour am be discoursi var qement zo crouet,
Ha pourmen deus an eil penn da eguile ar bed,
Evit rei d'êc'h da entent ar vertu, an natur,
Ha qement utilite en deus peb crouadur.

Mes piou eo an injiner hac ar speret subtil,
An dorn experimantet, hac ar sculpter habil
En deus crouet an traou-ze? Rac, hep ua artisan
Impossubl eo dê bezà en em grêt o-unan.

Eur c'hastel caer batisset gant reglennou-an art,
Den fur na gredfe avang e ve grêt dre hazard,
E ve ar mein beneres, ar c'hoat hac an doen
Diazezet, esqennet ha taillet hep dorn den.

Ajustet eo ar c'hamprou d'ar ving a gundu dê,
Ar prenestrou zo placet gant regularite;
Ar gueguin a zo bolzet, lambrusqet e'r salon:
N'en dê qet grêt an traou-ze hep calvez, na maçon.

30

Ret è bea insanset evit imajina
N'e zous den nac imprimet, na scrifet ar Vers-mà;
Mes eo anè o-unan int coeet var ar paper
Al liou, al lizerennou, ar rim hac ar matier.

Qemerit eur boezellad lizerennou moulet,
Ha squillit var plat eur gaubr anezo a dol-jet;
Caer ho pe c'hoari'n dinçou er fêcon-ze gante,
Biqen ti guer rësonabl ne formet evelse.

Ret eo gant combinëson placi peb lizeren,
Da represanti guerion ha goude eur phrasen,
Eur bagen, hac eur chabistr, hac eul levr alafin;
Mes ne rër qet qementse hep studi hac injin.

Ar vech qenta na veler eur montr o labourat,
A verq gant precision an heur, an de, an dat,
Dre introdu eun noade a varch var ar c'hadran,
E souj glêc'h e deus bue hac e ya e-unan.

Mes pa zit d'e digueri, pa velit ar ressort,
Ar chaden, ar balancier, ar mouvamant accord
Etre rodjou qer mibin, ractal ec'h anzavet:
Enân zo eur pez achu grêt gant eun den adret.

Mes na ell eta eun ti, eul levr, eur bandulen,
Bea grêt hep artisan? Piou a ouffe compren
E ve formet ar bed-màn ha qement a veler
Hep artisan, na model, na danvez d'o ober?

Mes, o supposi memes an danvez var ar plaç,
Ha prest an ell materiou; ret è devina c'hoas
Pion en deus o animet, nac o laqet en trein,
Darn da vont varzu ar fon-l, darn da sevel d'al lein.

41

Ar matier, dre o natur, a zo pouner ha lach;
Ma na ve qet remuet, l'éqen ne deu da flach.
Piou en deus roet deñ ar mouvamant qenta,
Ar form, an direction, ar stum en deus bremà?

Ar mouvamant naturel, pa gommançer foyal,
Eo qemer an con-linen, mont var con ordinal.
Piou en deus grèt d'an astrou dilezel ar rout-se,
Ha trei endro d'ar bed-màn, pe ar bed endro dè?

E meur a sans differant o goelàn oll o trèt;
Piou en deus determinet e vareh da bep-hini?
Piou a ra d'ar bed bale gant qement a gadang,
Nemedoc'h, ô va Doue! dre hoc'h oll luissang?

O incredul! dibourvez a feiz hac a sqient:
Ha te a ello bremàn tiout abenn da entent
Eo eur speret infinit, eun intelligang pur
En deus crouet ar bed-màn hac a rên en natur?

D'en em groui e-unan ne zeus capabl netra,
Rac evit en em groui eo ret bea dija;
Ar pe: a ve supposé e zoar ha ne zoar qet,
E zoar crouet d'an ampoent ne zoar qet c'hoas crouet.

Mes en résonniou qer simpl, pa na ententes mann,
Goulen eta eur veach diganet da-unan,
Piou en deus da zigasset, da iaqet er bed-màn;
Rac eus da benn da-mann n'en dout qet deut amàn.

Etrezomp, crouadurien, n'en domp qet a viscoas:
Hirioomp, dec'h ne veamp qet, hanevimp qet vare'hoas:
Ne zeus netra er bed-màn a ve qen necesser
Nac a quen bras important, na elker ea divoer.

32

Bremàn e zeus daou c'hant vloas ne voas qet en bue;
Qentoc'h ec'h allies guenel, divizatoc'h ive,
En Indes, pe er Japon, evel en Breiz-Izel,
Dindan lezen Mahomet pe scol an Aviel.

Var ni eun eus an traou-ze n'en dout bet consultet:
Gant piou-ta, e sonj dide, out-te bet deputet
Da zont da recev bue? rac imajin ervad
Ne voe roet dit oumes na gant mann, na gant tad.

O incredul! dibourvez a feiz hac a sqient,
Ha te ello bremàn dont abenn da entent
Eo eur speret infinit, eur Brovidang reel
A groue, a gonfere ar bed universel?

Mes ar C'hrouer, emedout, a belec'h co-én deut?
— Arrêt aze, ignorant. Consider eun nebeud;
Deus an oll gürioneou oumà eo ar sourceen:
Crouer an oll ne ouffe beza crouet gant den.

Evit compren qement-màn dre eur barabolen,
Deus an êe bete'n douar supposomp eur chaden
En em zouten mail ha mail bete'r mail h-ella;
Mes lavar din: ar maill-ze, piou a zalc'h aneza?

Mar leveres eo dalc'het en tu benac ouz cree'h,
Bep tol me a c'houlenno gant piou, nac en pelec'h?
Hac herves a responti, me c'houlenno ouспен,
Piou a zalc'h ar firmamant memes aziouc'h da benn?

Forcèt e vi da anzav eus eur maill principal,
Dre e vertuz e-unan a zouten ar re-all.
Me a entent eun Doue, eur princip souveren,
Eternal dre e natur, ha na zepant diouc'h den.

.43

Al labour a remerques, nonpas au artisan ;
Ar bed-mà a zo matier. A: e'hrouer e-unan
A zo vertuz ha buez, speret pur ha parfet :
N'en deo na corf, na massif, evit beza gùelet.

Eternel dre e natur, ec'h exist a viscoas,
E pado da virviquen hac e màn en e choas
Ober evel a garo. An' oll, bras ha bian,
A zo conservet gantàn : ne zeus netra heptàn.

*Omnia per ipsum facta sunt; et sine ipso factum est nihil, quod
factum est. Joan. Cap. 1.
Benedicam Dominum qui tribuit mihi intellectum, Ps. 15.*
